

Postmottak@kd.dep.no

Deres ref: 25/3232

Vår ref: JØ

Dato: 19.09.2025

Innspill til mandatet for ekspertgruppen om fremtidens forskerutdanning

Hovedorganisasjonen Akademikerne organiserer gjennom 13 medlemsforeninger nesten 300.000 medlemmer med mastergrad eller høyere. Mange har doktorgrad og jobber både i akademia og i øvrig arbeidsliv.

Vi viser til innspillsmøtet om forskerutdanningen 10. september, og oversender med dette våre skriftlige innspill til utformingen av mandatet.

Overordnede betraktninger

Norge er en del av et globalt kunnskapssystem. Vår evne til verdiskaping, grønn omstilling og samfunnsberedskap forutsetter at vi både utvikler og henter kunnskap på høyeste internasjonale nivå. Forskningslokomotivet USA er i dag preget av politisk uro. Kutt i og økt politisk styring av forskningsfinansiering kan påvirke langsiktig kunnskapsutvikling også internasjonalt, ikke minst innenfor klima- og helseforskning. Draghi-rapporten peker på behovet for å satse på forskning i Europa for å styrke europeisk konkurransekraft, og Europakommisjonens president Ursula von der Leyen har understreket at «forskning må være i sentrum for alt».

Den internasjonale utviklingen representerer både en mulighet for Norge til å ta nye posisjoner i internasjonal forskning, men også en utfordring. I et Europa som satser tungt på forskning og teknologiutvikling kan Norge også risikere å komme bakpå som kunnskapsnasjon.

Rapporten til ekspertgruppen må se rollen forskerutdanningen har i det helhetlige kunnskapssystemet og gi ny kunnskap til å videreutvikle forskerutdanningen som en plattform for fremragende, nysgjerrighetsdrevet forskning med en bro til hele arbeidslivet. Utviklingen bør være målrettet og balansert, med forbedringer som styrker kvalitet, relevans og mobilitet – uten å gå på akkord med forskerutdanningens kjerneoppdrag. Om Norge skal lykkes med sine ambisjoner, må forskning må være attraktivt som karrierevei.

Akademikerne mener at mandatet må legge til grunn at doktorgradsutdanningen i Norge i hovedsak fungerer godt. Arbeidslivet blir stadig mer kunnskaps- og FoU-intensivt, og antall doktorgradsstudenter har økt betydelig siden årtusenskiftet som følge av dette. Vi må være varsomme med å dimensjonere fremtidens forskerutdanning basert på dagens behov. Vi vil trenge ph.d.-kandidater på alle fagområder for å styrke kunnskapsberedskapen og skape verdier også i fremtiden.

Forskerutdanningen gir i dag kandidatene mangfoldig og allsidig kompetanse i tillegg til faglig spisskompetanse. Dette må ivaretas også i fremtidens forskerutdanning.

Akademikernes anbefalinger til mandatet

1. Bygg på styrkene i dagens forskerutdanning

Forskerutdanningen fungerer godt og trenger ingen radikale endringer. Nysgjerrighetsdrevet forskning må forbli fundamentet, og ph.d.-kandidatenes rolle som bærende del av kunnskapsproduksjonen må vernes.

- Ekspertgruppen bør utrede hvordan høy faglig kvalitet, forskningsetikk og metodisk dybde kan kombineres med sterkere koblinger til arbeidslivet.
- Europeiske prinsipper for doktorgradsutdanning bør legges til grunn.
- Virksomhetenes kjennskap til, og evne til å ta i bruk forskerkompetanse bør undersøkes. Ekspertgruppen bør derfor blant annet kartlegge hvordan forskerkompetanse brukes i arbeidslivet i dag, i hvilken grad personer med forskerkompetanse har lederposisjoner, og hvor god kjennskap ulike typer virksomheter har til hvordan forskerkompetanse kan bidra til virksomhetens verdiskaping. Dette bør sammenlignes med situasjonen i andre land.

2. Analyser og foreslå tiltak for å styrke rekrutteringen av norske kandidater

Nesten halvparten (48 %) av alle nye doktorgradsstipendiater er internasjonale. Norske kandidater velger bort forskerkarrieren – særlig innen STEM og enkelte profesjonsfag. Ekspertgruppen bør analysere årsakene og foreslå tiltak for å styrke rekrutteringen av norske kandidater.

3. Vurder mobilitet og kobling mellom academia og arbeidslivet

Regjeringen har som mål å endre den norske næringsstrukturen i en mer kunnskapsintensiv retning og vil øke næringslivets investeringer i FoU.¹ Økt mobilitet mellom academia og næringslivet/øvrig arbeidsliv vil både tilføre næringslivet forskerkompetanse, styrke samarbeidet mellom næringsliv og academia og skape flere attraktive karriereveier for forskere.

En del av mandatet til ekspertgruppen bør være å utrede økt mobilitet for forskere mellom ulike sektorer. Ekspertgruppen bør herunder vurdere hvordan ordninger som nærings- og offentlig sektor-ph.d. fungerer i dag, og hvilke vitenskapelig rammer og mål prosjektene har, og diskutere riktig dimensjonering av disse ordningene sett opp mot kvaliteten av prosjektene. Videre bør den vurdere en næringstermin for forskere ved universiteter. Den bør også vurdere om og hvordan arbeidslivserfaring kan være meritterende ved opprykk og ansettelser i academia.

4. Vurder tiltak for forutsigbare og mer attraktive karriereløp

Mandatet bør sikre at ekspertgruppen ser på hvordan forskerutdanningen kan gjøres mer attraktiv gjennom stabile og forutsigbare karriereløp. Dette kan innebære å:

- kartlegge hvilke ressurser som settes av til oppfølging og veiledning av doktorgradskandidater. Det er i dag stor variasjon i dette på tvers av institusjoner og fagfelt. Det er en naturlig variasjon i veiledningsintensitet mellom ulike fagfelt og

¹ [Strategi for å øke næringslivets investeringer i FoU.](https://www.regjeringen.no/contentassets/9229c882fd6f4ddba63a0c538415f39e/no/pdfs/fou_strategi.pdf)
https://www.regjeringen.no/contentassets/9229c882fd6f4ddba63a0c538415f39e/no/pdfs/fou_strategi.pdf

doktorgradsprosjekter som det må tas høyde for i gruppens vurderinger og anbefalinger på dette området.

- vurdere stillingsstruktur og meritteringsordninger, med riktig balanse mellom faste vitenskapelige stillinger og rekrutteringsstillinger, slik at både forskningsaktivitet og veiledning ivaretas på lang sikt.

5. Gjennomgå regelverk og krav

De siste årene har forskerutdanningen blitt styrket gjennom nye krav og forventninger, blant annet innen utdanningsfaglig kompetanse, kvalitetsarbeid, akkreditering og språk. I tillegg har rapportering, dokumentasjon, internasjonalisering, åpen vitenskap og etikk fått økt oppmerksomhet. Mange av disse tiltakene bidrar positivt til kvalitet og utvikling. Samtidig bør ekspertgruppen vurdere om summen av kravene samlet sett er godt tilpasset institusjonenes og kandidatenes rammer, slik at de understøtter kjerneoppdraget uten å skape unødvendige barrierer.

6. Koble dimensjonering til finansiering

For å sikre kvalitet må dimensjoneringen av forskerutdanningen stå i forhold til tilgjengelige ressurser. Mandatet bør legge til grunn en gjennomgang av finansieringen til UH-institusjonene. Dette innebærer bl.a.:

- å vurdere hvordan institusjonene i dag bruker stipendiatstillinger finansiert over basisfinansieringen strategisk, for eksempel som egenfinansiering i større eksternfinansierte prosjekter. Det er også viktig å kartlegge faktiske kostnader innenfor ulike fag, slik at økt opptak av ph.d.-kandidater følges opp med nødvendige ressurser til blant annet veiledning, kursportefølje, og infrastruktur.
- en vurdering av kvalitet og hensiktsmessighet av samfinansieringsordninger med arbeidslivet som utvikles i tett samarbeid med offentlig sektor, næringsliv og instituttsektoren.
- å vurdere om det finnes flaskehalser som svekker kvalitet og gjennomføring.
- å utforske mer langsiktige og stabile finansieringsmekanismer som gjør det mulig å planlegge dimensjonering i tråd med både institusjonenes bæreevne og nasjonale behov.

7. Strategisk rekruttering og oppfølging av internasjonale kandidater

Ekspertgruppen bør vurdere hvordan Norge kan legge bedre til rette for at internasjonale ph.d.-kandidater og forskere blir værende i landet etter endt utdanning. Gruppen bør vurdere tilrettelegging i overgangen fra disputas til arbeidsliv, samt etablering av nasjonale rekrutterings- og koblingsmekanismer.

8. Kartlegge årsaker til frafall

Ekspertgruppen bør kartlegge årsaker til frafall i doktorgradsutdanningene, og se på overordnede forskjeller mellom institusjoner og fagfelt. Det bør spesielt ses på om det er ulike årsaker til frafall mellom norske og internasjonale kandidater. Både faglig relaterte og ikke-faglige (sosiale, økonomiske, helsemessige og praktiske) årsaker bør kartlegges.

Oppsummering

Akademikerne anbefaler at mandatet bygger på prinsipper om nysgjerrighetsdrevet forskning av høy kvalitet, balansert kobling til arbeidslivet, forskermobilitet og en dimensjonering tilpasset ressurser og

veiledningskapasitet. Slik kan forskerutdanningen styrke Norges rolle i Europas kunnskapsutvikling og levere kompetanse til verdiskaping, beredskap og grønn omstilling. Vi anbefaler gradvis utvikling – ikke radikale omlegginger.

Med vennlig hilsen,
Akademikerne

Lise Lyngsnes Randeberg
Leder

—